

HO SE AMEHE HA LEKGETHO LA LEKENO LA KHIRO YA MATJHABENG

Ke sefe se Setjha?

- **31 Pherekong 2020 - Botoloki ba sena ha bo so phethelwe**

[Tsebisano ya Botoloki ba 16 \(Phatlalatsano ya 3\)](#) – Ho se amehe ha lekgetho la lekeno: Lekenno la khiro ya matjhabeng

Tlhaloso. Tlhaloso ena e buisana ka botoloki le ho phethahatswa ha ho se amehe ha moputso wa matjhabeng karolong ya 10(1)(o)(ii).

- **22 Mphalane 2019 - Tse ntjha tse mabapi le ho se amehe ha Lekgetho la Lekenno la Khiro ya Matjhabeng**

[Dipotso tse botswana kgafetsa](#) tse mabapi le se ho se amehe ha Lekgetho la Lekenno la Khiro ya Matjhabeng di ile tsa phatlalatswa. Tokiso ya karolo ya 10(1)(o)(ii) ya Molao wa Lekgetho la Lekenno wa 1962 e tsebahaditswe mme e tla qala ho sebetsa ho tloha ka la 1 Tlhakubele 2020. Dipotso tse Botswana Kgafetsa (FAQs) tokomaneng ena di hlophisitswe ho latela dipotso tseo basebetsi, beng ba mesebetsi le setjhaba ka kakaretso, tseo ba nang le tsona mabapi le ditlamorao tsa tokiso ena.

Mokgwatshebetso wa lekgetho o itshetlehileng hodima boahi

Ho tloha ka la 1 Tlhakubele 2001, Afrika Borwa e tlohile mokgwatshebetsong wa lekgetho o itshetlehileng hodima mohlodi ho ya ho mokgwatshebetso wa lekgetho o itshetlehileng hodima boahi bakeng sa batho ka bomong. Sena se bolela hore baahi ba lefang lekgetho ba tla angwa ke lekgetho hodima lekenno la bona leo ba le fumaneng lefatsheng ka bophara (ho sa akaretswa ho se amehe kapa mekgelo e itseng) mme bao e seng baahi bona ba tla angwa ke lekgetho ho latela mohlodi o ka hara Afrika Borwa. Ho fumana lesedi le fetang lena mabapi le ka moo lekgetho le sebetsang ka teng ho bao e seng baahi ba Afrika Borwa, ka kopu sheba [leqephe la websaete le mabapi le Bao e seng Baahi](#).

Moahi wa lekgetho ke mang?

Motho ka bomong ke moahi ha ho tluwa ho tsa lekgetho Afrika Borwa ka tsela ya ho ba moahi feela kapa ka tsela ya ho ba teng ka seko. Kgopolotaba ya "moahi feela" ha ya hlalosa ka ho hlaka mme hore ho tsejwe hore motho ke moahi feela bakeng sa ditaba tsa lekgetho, sena se lokela ho etswa ho latela boemo ka bong ba ditaba. Ho na le dintlha tse mmalwa tse tlamehang ho nkelwa hloohong ho fumana sena. [Tsebisano ya Botoloki ya 3 \(Phatlalatsano ya 3\): Moahi: Tlhaloso mabapi le motho ho ya ka tlhaho - moahi feela/ya tlwaelehileng](#) e hlalosa dintlha tse lokelang ho nkelwa hloohong ho fumana hore na motho feela o feela a angwa ke tsa lekgetho Afrika Borwa na.

Motho ka bomong a ka boela a ba moahi wa lekgetho ka tsela ya ho ba teng ka seko. Ho fumana dintlha tse ding mabapi le sena, sheba [Tsebisano ya Botoloki ya 4 \(Phatlalatsano ya 5\): Moahi: Tlhaloso ya motho ka tlhaho - teko ya ho ba teng ka seko](#).

Motho eo ho nkuwang e le moahi wa naha e nngwe ka ho kgetheha mabakeng a amanang le tumellano ya semmuso ya lekgetho ha a angwe ke tlhaloso ena ya "moahi". Seo se bolela hore le ha motho ka bomong a ka ba monyetleng wa ho ba moahi ka tlwaelo kapa ka tsela ya diteko tsa ho ba teng ka seko, motho eo eo a keke a nkuwa e le moahi ha ho tluwa ho tsa lekgetho Afrika Borwa ebang motho eo e le moahi wa naha e nngwe ha ho sebediswa tumellano ya semmuso ya lekgetho.

Ebe ditlamorao tsa bofalli ba ditjhelete ke dife hodima boahi ba lekgetho?

Ho fumana tumello ya Banka ya Risefe ya Afrika Borwa ho falla ho tswa ntlhakemong ya tsa ditjhelete ha e amane le boahi ba motho ka bomong bo mabapi le lekgetho. Bofalli ba ditjhelete e mpa e le e nngwe ya dintlha tse ka nkelwang hloohong ho fumana hore na motho o tlotse melao ya boahi ba hae ba lekgetho kapa tjhe. Boahi ba motho ba lekgetho ha bo fediswe hanghang ka hore a etse bofalli ba tsa ditjhelete. Taba e etsang qeto mabai le sena ke ya hore na motho o tlotse melao ya boahi ba hae ba tlwaelo kapa tjhe.

Ho kgaola boahi ba lekgetho

Ho fumana hore na motho o kgaotse boahi ba hae ba lekgetho ke phuputso ya dintlha tsa hore na motho eo o kgaotsa ho ba moahi ya tlwaelehileng wa Afrika Borwa kapa tjhe. Motho eo e leng moahi ka lebaka la teko ya ho ba teng ka seko, o kgaotsa ho ba moahi ha yena ka seko a le kantle ho Rephablike nako e tswellang ya bonnyane matsatsi a 330 a felletseng. Ho tlohelwa ho ya ka kuno e entsweng ka mora thekiso ya dithoto e etsahala ha motho o tlola melao ya boahi ba hae. Motho o tla nkuwa e tlohetse thepa ya he e lefatsheng ka bophara, ntle le thepa e sa tsamayeng e leng Afrika Borwa.

Ho se ameha tlasa karolo ya 10(1)(o)(ii) pele ho la 1 Tihakubele 2020

Ho se ameha tlasa karolo ya 10(1)(o)(ii) ho sebetsa ho moahi wa Afrika Borwa eo e leng mosebetsi mme a fana ka ditshebeletso kantle ho Afrika Borwa boemong ba mongamosebetsi (Moafrikaborwa kapa molata) nakong e sa feteng matsatsi a felletseng a for 183 nakong efe kapa efe ya dikgwedi tse 12 mmoho le nako e tswellang e fetang matsatsi a 60 a tletseng kantle ho Afrika Borwa ka nako e tshwanang ya dikgwedi tse 12. Ho se ameha hona ha ho sebetse ho bao e seng baahi. Ebang ditlhoko kaofela di kgotsofaditswe, moahi o tla ba monyetleng wa hore karolo ya moputso wa hae kaofela o mabapi le ditshebeletso tse entsweng mose, di se ameha. Ho fumana lesedi le fetang lena mabapi le ka moo ho se ameha ho sebetsang ka teng, ka kopo sheba [Tsebiso ya Botoloki ba 16 \(Phatlalatso ya 2\) – Ho se ameha ha lekgetho la lekeno: Lekeno la khiro ya matjhabeng.](#)

Le ha ho le jwalo, ho se ameha hona ha ho sebetse hodima moputso o fumanweng ke motho ho tswa ditshebeletsong tse entsweng kantle ho Afrika Borwa boemong ba mongamosebetsi ofe kapa ofe ya leng lekaleng sa setjhaba, kapa ho motho ya tshwereng ofisi ya setjhaba eo a e kgethetsweng kapa eo ho nkuwang a e kgethetswe tlasa Molao wa Palamente. Lekeno le fumanweng ke rakontraka ya ikemetseng ha se karolo ya karolo ya 10(1)(o)(ii) ka ha lekeno leo ba le fumanang le nkuwa e se moputso.

Ho se ameha tlasa karolo ya 10(1)(o)(ii) ho tloha ka 1 Tihakubele 2020

Baahi ba tla nne ba hloke hore ba hlomphe ditlhoko tsa matsatsi a felletseng a 183 le a 60 hore ba tsebe ho ba monyetleng wa ho se ameha. Ebang ditlhoko tse mabapi le "matsatsi" di kgotsofaditswe, ke feela R1.25 million ya lekeno la khiro le fumanweng ke moahi wa lekgetho le tlang ho ba monyetleng wa ho se ameha ho tloha dilemong tsa hlahlobo tse qadileng ka la kapa ka mora la 1 Tihakubele 2020.

Lekeno lefe kapa lefe la khiro ya matjhabeng le fumanweng mme le le ka hodimo ho R1.25 million le tla lefiswa lekgetho Afrika Borwa, mme ho tla sebediswa ditafole tsa lekgetho tse tlwaelehileng tsa selemo seo sa hlahlobo.

Ke mofuta ofe wa lekgetho o akareditsweng?

Bokaalo bo latelang bo wela mokgahlelong wa ho se angwe:

- moputso;
- melemo e lefisiwang lekgetho;
- tefo ya lifi;
- tefo ya letsohong;

- tefo ya ho sebetsa nako e ekeditsweng;
- bonase;
- teboho;
- khomeshene;
- tefiso;
- tefo;
- alawense (ho akareditswe dialawense tsa maeto, tjehelete tse lefelletsweng pele mmoho le ditjhelete tsa pusetso);
- bokaalo bo fumanweng meralong ya karolelano ya diabo tsa basebetsi ka bophara, kapa
- bokaalo bo fumanweng ho tsetelweng ha diabo.

Na tefiso e habedi ya lekgetho e ka etsahala?

E, ebang motho a fumana lekeno la moputso o fetang R1.25 million mme tumellano ya tefiso e habedi ya lekgetho pakeng tsa Afrika Borwa le naha eo ya matjhabeng, ebang e le teng, ha e fane ka tumello e le nngwe bakeng sa naha e le nngwe, dinaha ka bobedi di tla ba le tokelo ya ho lefisa lekeno leo lekgetho. Karolo eo ya lekeno e fetang R1.25 million e ka qetella e lefisitswe lekgetho habedi.

Ka kakaretso, tlasa dipehelo tsa tumellano ya tefiso e habedi ya lekgetho e amehang, ebang mosebetsi a fana ka ditshebeletso naheng ya matjhabeng nako e sa feteng matsatsi a 183, dinaha ka bobedi di na le tokelo ya ho lefisa lekeno leo lekgetho. Naha eo e leng mohlodi e na le tokelo ya pele ya ho lefisa lekeno leo la khiro lekgetho mme naha ya boahi, mona re bua ka Afrika Borwa, e tla fana ka kimollo ya tefiso e habedi ya lekgetho ka tsela ya khrediti ya lekgetho la matjhabeng e lekanang le lekgetho le lefilweng ke dinaha ka bobedi, ho ipapisitswe le meedi e itseng.

Kimollo ya tefiso e habedi ya lekgetho?

Karolo ya 6quat ke mokgwa oo ka tlasa ona molao wa Afrika Borwa o tsekang kimollo ya tefiso e habedi ya lekgetho moo bokaalo bo fumanweng ka lebaka la ditshebeletso tse entsweng kantle ho Afrika Borwa di angwang ke lekgetho Afrika Borwa le naheng ya matjhaba. Khredit ena e ka tsekwa ka nako ya hlahlobo ka tsela ya kgutliso ya lekgetho la lekeno la motho ka bomong, ha feela ho ikamahangwa le ditlhoko tse itseng.

Mongamosebetsi ho ya ka moo a bonang ditaba ka teng, tlasa serapa sa 10 sa Sejule ya Bone, a ka etsa kopo ya taelo ho tswa ho SARS hore e nkele ditlamorao tsa karolo ya khrediti ya 6quat hloohong kgwedi le kgwedi hore ho tle ho fumanwe sekoloto sa lekgetho sa mosebetsi. Sena se tla lokela hore se etswe ho latela kanale e itseng e shebaneng le sena feela ya SARS e tlang ho fumaneha setjhabeng.

Sheba lesedi le mabapi le [Ditaalo tlasa serapa sa 10 sa Sejule ya Bone.](#)